

Ožujak 1889.

Luđaci ne raspolazu zdravim razumom, razmišlja nadzornica, no nije li na kraju krajeva upravo manjak zdravog razuma ono što remeti umne sposobnosti? Uzmimo za primjer novog pacijenta: kad bi imao zdravog razuma, ovaj bi divan sunčan dan, prvi proljetni, provodio vježbajući u otvorenom dvorištu s ostalima; slušao bi upute (“Uspravno stoj! Duboko diši! Glavu gore i razmišljaj o ljepotama nebeskog svoda! A sad, marš! Lijeva noga, JE’N-dva-tri-čet’ri!”) i izvukao neku korist, no umjesto toga on je...

“Pustite me van”, zahtijeva on možda po stoti put. “Ja sam *Englez!* Ovakvo postupanje s građaninom Britanije nipošto se ne može tolerirati.” Premda mu je ton glasa bijesan, ne psuje, to mu mora priznati; čak i u najgorem izdanju, kad se borio s čuvarima i upravitelju zadao masnicu na oku, čak ni tada nije psovao. Ne čini to ni sada, samo se ustrajno buni: “Pustite me van. Zahtijevam da se uvažuje moja prava odanog

kraljičina podanika. Rekao sam, pustite me iz ovog prokletog lijesa!”

“Nije ovo lijes, gospodine Kippersalt.” Nadzornica sjedi na neudobnom drvenom stolcu, omekšanom samo njezinom vlastitom gojaznošću, plete čarapu u krilu i progovara umirujućim tonom punim dosade. “Strop i pod možda podsjećaju na lijes, ali vrlo dobro znate da ljesovi nemaju proreze za disanje, a čini mi se da nemate nikakvih teškoća...”

“Nikakvih teškoća?” Muškarac koji je ležao u kutiji za obuzdavanje iznenada se nasmijao. Začuvši njegov glas, nadzornica ispušta očicu, mršti se i odlaže pletivo kako bi posegnula za papirom i olovkom.

“Nikakvih *teškoća* u ovoj paklenoj spravi?” muškarac zavapi između dvaju naleta neprirodno piskutava smijeha.

“Čini mi se da niste tjelesno indisponirani”, odgovara mu nadzornica nježno i dostojanstveno, “ležite na čistoj slamnjači, možete promijeniti položaj, micati rukama. Kolijevka je svakako bolja od košulje.”

“Kolijevka! Ah, *tako* se to zove, je li?” Muškarac se nastavlja smijati bez pravog razloga. Nadzornica ga pomno promatra, svjesna da s njime mora biti na oprezu; nesvakidašnje se brzo kreće za tako zdepasta čovjeka, a i snalažljiv je. Zamalo je došao do ograde.

U jedva načetu bilježnicu gospodina Kippersalta upisuje datum i vrijeme, pa bilježi: *Pacijent se smije, očigledno histerija*. U prethodnim bilješkama piše da se g. Kippersalt revno opirao oblačenju sive vunene odore kad su mu stvari bile oduzete i spremljene; da odbija hranu; da mu je urin svijetao i proziran, probava zadovoljavajuća i čini se kao čist čovjek; nisu primijećene nikakve deformacije glave, trupa i udova; pokazuje određenu inteligenciju i upotrebljava rupčić.

“Kolijevka kojom me varate da sam slobodan?” Njegov se neugodan smijeh utišava. Ne izgleda loše za sredovječnog muškarca, vojnički je tip, prstima gladi brkove kako bi se smirio ili promislio. “Kad ćete me pustiti?”

“Kad vas pregleda doktor.” No tek kad mu daju kloralhidrat, uvjeren je. Budući da je liječnik umobolnice i sam ovisnik o opijumu i sličnim supstancama, ne zamara se zatvorenici povrh propisivanja lijekova.

“Doktor? *Ja* sam doktor!” Novi luđak opet udari u smijeh. Nadzornica zapisuje: *Ustraje u grandioznim zabludama*. Odlaže bilježnicu i ponovno uzima pletivo. Nije lako postići krivinu na peti čarape, no tako je to kad si u braku s upraviteljem ludnice: uvijek moraš raditi sedam poslova istovremeno, nikako da uhvatiš trenutak mira da odmoriš dušu, odeš u šetnju ili pročitaš novine. Medicinske sestre

treba nadzirati koliko i pacijente; utjecaj Florence Nightingale nije došao dovde, a osoblje je u najboljem slučaju nepismeno, ako ne i uhvaćeno u ralje nekog poroka, obično pića.

Nadzornica uzdahne. Dok se trudi popraviti očicu koja joj je ispala, ne uspijeva ublažiti oštrinu u glasu: “Doktor? To nije istina, gospodine Kippersalt. Na vašim ulaznim dokumentima jasno piše da ste trgovac.”

“Ne prezivam se Kippersalt! Nisam onaj kojim me smatrate! Zašto ne mogu uvjeriti nikoga na ovom vražjem mjestu da sam završio ovdje uslijed neke apsurdne zabune?”

Nadzornica se umorno smiješi, osjeća njegov pogled iz kutije nalik lijesu. “Gospodine Kippersalt, u posljednjih trideset godina iskustvo me naučilo da pacijenti često misle da je došlo do neke greške, no to nikad nije slučaj.” Kako bi i moglo biti kad je uložena tolika novca? “Uzmimo za primjer gospodu sličnu vama. Koliko ih je samo došlo tvrdeći da su Napoleon – to je najčešće, no imali smo i jednog princa Alberta, jednog *sir* Waltera Drakea i jednog Williama Shakespearea...”

“Govorim vam *istinu!*”

“... pokoja smetena glava s vremenom se izliječi”, nadzornica nastavlja, ne mareći što ju je prekinuo, “no neki ostaju ovdje. To želite, g. Kippersalt? Ostati ovdje do kraja života?”

“Ne prezivam se Kippersalt! Nego Watson!” Čak i kroz proreze vidi da mu se brk nakostriježio.

Ona mu odvrća s blago hirovitim prizvukom: “Na drugom odjelu imamo jednog Sherlocka Holmesa. Pitam se bi li jamčio za vas.”

“Vi ste ludi! Govorim vam, ja *jesam* John Watson, liječnik i pisac! Jednostavno nazovite Scotland Yard...”

Da nazove? Telefonom? Kao da je itko ovako daleko na sjeveru od Londona ikada vidio ili koristio tu novu napravu. Da jednostavno nazove Scotland Yard? Ovaj ne prestaje sa zabludama.

“... i tražite inspektora Lestradea. On će potvrditi moj identitet...”

“Budalaštine”, promrmlja nadzornica. “Budalaštine.” Zar zbilja misli da će se upravitelj raspitati, vratiti primljenu svotu novca i pustiti ga na slobodu? Što si on umišlja? “Tiho. Pssst.” Kao da umiruje dijete, zabrinuto mu mrmlja da ga umiri; ovakvo uzbuđenje moglo bi dovesti do vrućice ako se uskoro ne opusti. Prošla su već dva dana, a gospodin Kippersalt i dalje bulazni kao kad su ga tek doveli. Tužan slučaj, sve u svemu. Nadzornica se dosad bavila brojnim luđacima, no ovog joj je posebno žao jer djeluje kao da bi mogao biti dobar čovjek kad bi mu razum bio na mjestu.

Poglavlje prvo

Teško je odabrati novo ime. Još je teže, pretpostavljam, od biranja imena djetetu, jer smo sa samima sobom zbunjujuće intimni, dok novorođeno dijete jedva poznajemo. Mamu je sigurno neki umjetnički hir nagnao da me nazove Enola, što čitano unatrag znači *sama*.

Ne razmišljaj o mami.

Iako je velika modrica na mojem licu izbljedadila, ona još veća u mojoj duši nije. Stoga sam prvog lijepog, sunčanog dana u ožujku 1889. odlučila ostati u svojem smještaju. S papirrom i olovkom u ruci sjedila sam ispred otvorenog prozora (kako je dobrodošao svjež zrak nakon duge zime – čak i onaj londonski!) i promatrala uskiptjelu ulicu u četvrti East End. Pozornost mi je privukao prizor poda mnom: s obzirom na velik broj žive stoke koja je prolazila cestom, vozila su zapinjala jedna za druga; čula sam kočijaše kako dovikuju najstrašnije uvrede. A vozila su također bila raznorazna,

uključujući prikolice s ugljenom, magareća kola i piljareva kolica. Vojni regruteri u crvenim odorama i drugi prolaznici cerili su se gledajući kako neki slijepi prosjak, kojeg vodi odrpano dijete, pokušava proći kroz prometni škripac, ulični nevaljalci penjali su se na rasvjetne stupove kako bi bolje vidjeli i podsticali graju, a žene sa šalovima punim čađe žurile su se svojim poslom.

One – preopterećene žene iz *slumova* – za razliku od mene, imale su svoja odredišta.

Spustila sam pogled na papir koji sam držala u krilu i shvatila da sam napisala:

Enola Holmes

Brzo i grubo prekrižila sam to ime, svoje vlastito, jer ga nika-ko nisam smjela upotrebljavati. Naime, moja braća Mycroft i Sherlock nisu me smjeli pronaći jer su željeli upravljati mnome i (uz pomoć lekcija iz pjevanja i sličnih koještarija) pretvoriti me u ukras gospodskog društva. Zakonski su na to i imali pravo. Natjerati me da odem u internat. Ili u samostan, sirotište, Akademiju za oslikavanje porculana za mlade dame, što god odaberu. Zakonski me Mycroft, najstariji brat, smio čak i doživotno zatvoriti u umobolnicu. Takvo zatvaranje zahtijevalo je samo potpis dvaju liječnika,

od kojih bi jedan bio “doktor za luđake” kojem treba novac za vođenje institucije. Ti potpisi trebali bi biti okrunjeni Mycroftovim – a ne bih rekla da bi se libio isposlovati takvu spletku da me liši slobode.

Napisala sam:

Ivy Meshle

Ime kojim sam se koristila onih šest mjeseci kad sam bila bje-gunka, sama. “Ivy” za vjernost, a “Meshle” kao premetaljka riječi “Holmes” – *Hol mes, mes Hol, Mesble* – zavoljela sam to ime i najradije bih ga bila zadržala. Ali bojala sam se – otkrila sam da Sherlock zna da koristim Ivy kao kodno ime u dopisivanju s mamom preko novinskih rubrika za osobne oglase.

Što je još moj prepametni brat Sherlock – onaj koji me, za razliku od krupnog i sjedilački nastrojenog Mycrofta, jedini zapravo i tražio – što je još znao o meni? Što je saznao tijekom naših nadasve neredovitih susreta?

Napisala sam:

Zna da izgledam slično njemu.

Zna da se penjem po drveću.

Zna da vozim bicikl.

Zna da sam se prerušila u udovicu.

Zna da sam se prerušila u ubogarku koja prodaje bri-sače za pera.

Zna da sam se prerušila u redovnicu.

Zna da sam dijelila hranu i pokrivače siromašnima.

Zna da nosim bodež u korzetu.

Zna da sam pronašla dvije nestale osobe.

Zna da sam usmjerila policiju na trag dvojice zločinaca.

Zna da sam dvaput potajno ušla u njegove odaje u ulici Baker.

Zna da se koristim imenom Ivy.

Za pretpostaviti je da mu je sada dr. Watson prenio i to da je djevojka po imenu Ivy Meshle radila za prvog i jedinog znanstvenog tragača na svijetu.

Uzdahnula sam pri ovom posljednjem jer sam cijenila dr. Watsona, iako sam dobrog liječnika susrela samo triput: prvi put kad je došao na konzultacije s tragačem – profesionalnim pronalazačem nestalih osoba – u ime svojeg prijatelja Sherlocka Holmesa; drugi put kad sam mu došla postaviti pitanje i dao mi je brom za glavobolju; treći put kad sam mu dovela ozlijeđenu damu na liječenje. Dr. Watson

bio je oličenje galantnog, stamenog engleskog gospodina, spreman pomoći svakome. Mnogo sam ga voljela, gotovo jednako koliko i brata – da, unatoč svemu obožavala sam Sherlocka, iako sam ga uglavnom poznavala iz popularnih priča koje je upravo njegov prijatelj Watson pisao o njemu, a ja sam ih čitala s jednakim žarom kao i ostatak Engleske.

Zašto, zašto su se oni do kojih mi je bilo stalo uvijek pokazali uzrokom moje nevolje?

Još sam jednom uzdahnula, stisnula usne i povukla nekoliko debelih crta preko imena *Ivy Mesble*.

Što sad?

Nije me mučio samo odabir novog imena, već i mnogo širi problem što ću sljedeće raditi i tko ću biti. U kakvu ću se ženu sljedeće prerusiti? U najobičniju Mary ili Susan? Kako je to dosadno. S druge strane, cvjetna imena koja sam voljela, poput Rosemary (ružmarin je simbol sjećanja) ili Violet (ljubica je simbol skrivene ljepote i čestitosti), nisu dolazila u obzir jer je Sherlock otkrio majčinu i moju šifru.

Nisam se mogla uteći ni svojim srednjim imenima; imala sam, naravno, velik broj imena uobičajen za gospodsko društvo. Krštena sam kao Enola Eudoria Hadassah Holmes. Enola E. H. Holmes – E. E. H. H. Eehh. Tako sam se i osjećala. Hadassah je bilo ime očeve pokojne sestre koje bi Sherlock odmah prepoznao, a Eudoria bi bilo još gore jer

je to ime naše majke.

A nisam se namjeravala prerusiti u majku.

Ili možda jesam?

“Prokletstvo! Bogovi”, zločesto sam promrmljala pišući:

Violet Vernet

Vernet je bilo majčino djevojačko prezime, što bi Sherlock, opet, prepoznao u isti mah. No što ako ga izokrenem?

Tenrev

To ne može. A ako se malo poigram sa slovima?

Netver

Never

Every

Ever

Ever, vječno... što?

Vječno sama?

Vječno usamljena?